

Granskning av brev mellan intagen i kriminalvårdsanstalt och advokat

I ett beslut den 8 juni 2001 anförde *JO Pennlöv* följande.

Anmälan

AA framförde klagomål mot kriminalvårdsanstalten Saltviks rutiner för brevgranskning och anförde följande. Den 31 juli 2000 mottog han ett brev från en advokatbyrå. Trots detta öppnades brevet och lästes i sin helhet av kriminalvårdaren BB. Denne tillämpar generellt den rutinen att han öppnar och granskar officiella brev till intagna.

Till anmälan hade fogats en kopia av det aktuella kuvertet. På kuvertet återfinns texten HANSA ADVOKATBYRÅ AB förtryckt samt två alternativa adresser – en i Stockholm och en i Uppsala – med möjlighet för avsändaren att kryssa i en ruta för respektive alternativ. I det aktuella fallet hade rutan för den angivna adressen i Uppsala markerats.

Utredningen

Ärendet remitterades till Kriminalvårdsmyndigheten Härnösand. Av kriminalvårdschefen CC remissvar framgick bl.a. följande.

Utredning

Av Kriminalvårdsmyndigheten Härnösand vidtagen utredning angående rutinerna för brevgranskning vid anstalten Saltvik framgår följande.

Bemyndiganden att utföra brevgranskning har dels anstaltens två kriminalvårdsinspektörer, dels ett par vårdare med funktionsansvar (tidigare benämnda vaktchefer). Granskning av inkommande försändelser utförs huvudsakligen vid misstanke om att försändelsen innehåller otillåtet föremål och mycket stickprovvis. Vid ett granskningsförfarande är vårdaren med funktionsansvar och ytterligare en vårdare närvarande. När ett brev har granskats förses det med en följelapp med informationen att brevet har öppnats och med upplysning och vilka beslag som eventuellt har gjorts. Lappen signeras av de två tjänstemännen innan försändelsen överlämnas till den intagne. Vid beslag av pengar sätts pengarna in på den intagnes konto, vid beslag av narkotika polisanmäls händelsen. Myndighetspost öppnas inte såvida det inte föreligger misstanke om att

uppgiften om avsändare är oriktig. Om sådan misstanke finns är den intagne normalt närvarande vid öppningen.

Den i ärendet ansvarige tjänstemannen BB har i särskilt yttrande, se bilaga (utelämnad i JO:s beslut) anfört att han har fattat misstanke om att det aktuella brevet avsändare inte har varit korrekt. Han har grundat sin misstanke på att Hansa Advokatbyrå AB Uppsala inte har funnits med i Sveriges advokatsamfundets matrikel 2000. I övrigt har BB dementerat AA:s påstående att all post ställd till intagna generellt öppnas.

Yttrande

Av 25–28 §§ KvaL framgår bland annat följande. Brev mellan intagen och svensk myndighet, internationellt organ som har av Sverige erkänd behörighet att ta emot klagomål från enskilda eller advokat skall vidarebefordras utan granskning. Anges brevet vara avsänt från svensk myndighet, sådant internationellt organ eller advokat och kan det skäligen misstänkas att uppgiften är oriktig, får brevet dock granskas, om förhållandet inte kan klarläggas på annat sätt. – – – Granskningen får inte vara mer ingående än som är nödvändigt med hänsyn till granskningens syfte. Vid granskning av brev eller andra försändelser bör den intagne vara närvarande om det lämpligen kan ske.

Lagbestämmelserna kompletteras av 72–77 §§ Kriminalvårdsstyrelsens anstaltsföreskrifter, KVVFS 1998:8, varav bland annat framgår att granskningsåtgärderna kan vara mer eller mindre ingående beroende på omständigheterna. Brev eller andra försändelser får öppnas om inte syftet med granskningen kan uppnås på annat sätt.

Kriminalvårdsmyndigheten Härnösand kan inte finna annat än att anstaltens rutiner är i överensstämmelse med gällande regelverk. Det bör i sammanhanget tilläggas att anstalten Saltvik till övervägande del, mer än 90 procent, består av intagna med missbruksproblematik. Det är vanligt förekommande att kontanter tillställs intagna av avsändare utanför anstalten. Kontanter av varierande belopp påträffas dagligen vid brevgranskning. Då och då påträffas även narkotika i brev. Misstankar om att brev innehåller otillåtna föremål föreligger alltså ofta och misstankarna bekräftas vanligen genom de beslag som dagligen faktiskt görs. Anledning till misstanke kan uppstå främst på grund av brevet utseende men också på grund av avsändaren, tidigare beslag hos den intagne eller den intagnes övriga korrespondens.

I det aktuella ärendet har tjänstemannen BB haft misstanke om att avsändaren har varit oriktig. Han har kontrollerat avsändaren genom att konsultera advokatsamfundets matrikel och när han inte har hittat avsändaren där har han ansett sig inte kunna klarlägga förhållandet på annat sätt än genom brevöppning. Han har därför låtit hämta AA och öppnat brevet i dennes närvaro. BB har dementerat uppgiften att han har läst hela brevet, varför granskningen inte torde ha varit mer ingående än nödvändigt. Hur omfattande kontroller som skall vidtas från myndighetens sida för att skäligen misstanke om oriktig avsändare skall anses föreligga överlätes till justitieombudsmannens bedömning.

– – –

AA, liksom den biträdande jurist som var avsändare till det aktuella brevet, yttrade sig över remissvaret.

Bedömning

Av utredningen har framgått att den kriminalvårdare som vid det aktuella tillfället hade ansvaret för brevgranskningen vid anstalten inte närmare kände till Hansa Advokatbyrå AB, vilket föranledde honom att slå upp namnet i Advokatsamfundets matrikel för år 2000. Frågan om huruvida kriminalvårdaren kunde eller borde ha känt till advokatfirman bättre saknar relevans i sammanhanget.

Av utredningen har vidare framgått att Hansa Advokatbyrå AB fanns med i matrikeln, dock endast med angivande av en adress i Stockholm. Med hänsyn till att det aktuella kuvertet angav en annan adress på en annan ort kan kriminalvårdaren anses ha haft visst fog för sin bedömning att det skäligen kunde misstänkas att uppgiften om att Hansa Advokatbyrå AB var avsändare till brevet var oriktig. I den situationen har kriminalvårdaren haft rätt att granska brevet, dock endast under förutsättning att avsändarens riktighet inte kunde klarläggas på annat sätt.

Det skydd för förtrolig kommunikation som regleras i 25 § Kval kan ses som en för intagna i kriminalvårdsanstalt anpassad form av det skydd som gäller varje medborgare enligt 2 kap. 6 § regeringsformen. Det är därför av synnerlig vikt att den som har att bedöma huruvida ett brev från t.ex. en advokat skall granskas vinnlägger sig om att göra en seriös bedömning av möjligheterna att klarlägga vem som är avsändare av ett brev.

Huruvida det i praktiken kan klarläggas vem som är ett brevets avsändare på annat sätt än genom att granska och öppna brevet, beror självfallet på omständigheterna i det särskilda fallet. Många gånger står sannolikt inte några andra möjligheter till buds än att öppna brevet. Andra gånger skulle en efterforskning av annat slag i och för sig kunna göras, men inte med mindre än att det skulle inverka på anstaltens dagliga rutiner, och kanske inte heller med ett säkert resultat. I sådana fall kan det som regel knappast heller anses fel att i stället granska brevet i enlighet med de rutiner som redogjorts för i remissvaret.

I det nu aktuella fallet hade den som skulle bedöma huruvida granskning var nödvändig eller inte genom Advokatsamfundets matrikel omedelbar tillgång till telefonnumret till den uppgivna avsändaren. Genom att ringa upp advokatbyrån hade avsändarens riktighet med all sannolikhet kunnat klarläggas utan att brevet hade behövt öppnas. Med hänsyn till detta kan jag inte finna annat än att kriminalvårdaren i den aktuella situationen inte haft rätt att öppna brevet. För att så ändå skedde kan kriminalvårdsmyndigheten inte undgå viss kritik.